

А.И. БАЛАБАЕВА

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҚАРАПАЙЫМ МАТЕМАТИКАЛЫҚ ТУСІНІКТЕРИН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Мектеп жасына дейінгі балалардың мемлекеттік міндettі білім беру стандартының жобасында: «Мектепке дейінгі білім беру – Қазақстан Республикасының жалпы білім беру жүйесінің құрылымдық бөлімі ретінде маңызды роль атқарады, себебі оның шегінде баланың табиғилық сапалары мен ерекшеліктері анықталып, олардың даму жағдайлары қамтамасыз етіледі...» деп көрсетілген.

Тәуелсіздік алған еліміздің келешек үрпақты ұлттық, халықтық және этностық-мәдени түрғыда тәрбиелеуі бүгінгі күннің өзекті мәселесі. Бұл

мәселенің шешімін табу үшін ұздіксіз білім беру жүйесі айтартықтай дәрежеде қайта қаралып, оны жетілдіру жолдары іздестірілуде. Мұндағы алға қойылып отырған негізгі талаптар – Қазақстан білім беру жүйесінің бүкіләлемдік білім беру кеңістігіне толық енуінің алғашқы ұлттық даму стратегиясын жасап, моделін құру.

Бұл талаптардың жүзеге асырылу бағытындағы жұмысты ұздіксіз білім берудің алғашқы сатысы – мектепке дейінгі үйымдарда баланың білімге деген құштарлығын арттырудан, ұлттымызға тән қасиеттер бойына сіңген шәкірт тәрбие-

леуден бастағанның маңызы өте зор. Әсіресе, мектеп жасына дейінгі балалардың қарапайым математикалық түсініктерін қалыптастыру қажет.

Бұғынгі таңда балабакшада балалар ең қарапайым математикалық есептерді шығарады. Мұндағы есептердің мазмұны мен олардың сандық мәліметтері өсіп келе жатқан жас үрпакты қоршаған өмірмен таныстыруға бағытталған. Оның маңыздылығы туралы орыс ғалымы К.Д. Ушинский: «Шығаратын есептерді баланың өмірінен алған дұрыс», – дейді.

Қарапайым мәтінді арифметикалық есептерді шығарудың негізгі мақсаты – арифметикалық амалды табу. Есептерді шығара отырып, мектеп жасына дейінгі бала қарапайым арифметикалық әрекеттермен, қосу және азайтумен танысып, ақыл-ой операцияларын менгереді.

Балабакшаларда берілетін арифметикалық есептер жай бір амалмен шығарылатын есептер болады. Олар ең алдымен түсінікті, сюжеті жағынан балаға айқын болуы тиіс. Есептерді мазмұны жағынан үнемі өзгертіп, түрлендіріп отырудың маңызы зор.

Арифметикалық есептер шығару барысында мектеп жасына дейінгі бала қарапайымнан күрделіге, белгіліден, белгісізге қарай жүргуге, сонымен қоса талдауға, қортынды шығаруға үйренеді.

Арифметикалық іс-әрекеттерді менгертуде мектеп жасына дейінгі балалардың қарапайым математикалық түсініктерді қалыптастыру жүйесі, оқыту әрекетінің алғашкы түрін қалыптастыру, сөздік қорын молайту негізінде байланыстырып сөйлеуін жетілдіру, ақыл-ойын дамыту, сенсорлық процестер мен мүмкіндіктерді қалыптастыру т.б. мәселелерді қарастырады.

Математикалық түсініктерді толық қамтамасыз етуді максатты іс-әрекетті үйимдастыруды тәрбиеші таным белсенділігін арттыратын деңгейде үйимдастырып, оны шешудің жолдарын қарастырады.

Қарапайым математикалық түсініктерді қалыптастыру процесінде түрлі дидактикалық құралдар колданылады. Олар:

- дидактикалық материалдар жиынтығы;
- балалардың өз бетімен ойнайтын ойын түрлері;
- тәрбиешіге арналған әдістемелік құралдар;
- қарапайым математикалық түсініктер жөнінде дидактикалық ойындар мен жаттығулар;
- балаларды мектепке даярлауда мектептегі математиканы оқуға отбасы жағдайында оқу-таным белсенділігін арттыратын еңбектер, нұсқаулар.

Сондай-ақ мектеп жасына дейінгі балаларға дағылар мен өлшеу іскерліктерін үретудің маңызы зор.

Өлшеу әрекетін оқу-тәрбие процесіне ендіру ең алдымен балалардан төмендегі талаптардың орындалуын талап етеді:

- өлшеу әрекетіне зейін қою үшін мектеп жасына дейінгі бала заттың ұзындығын, енін, биіктігін, көлемін ажыратса алуы тиіс;

- нақты өлшеу үшін бала қол мен көз қозғалысын менгеруі тиіс;

- өлшеуді санау мен есепке алу үшін мектеп жасына дейінгі балада санау іскерлігінің нақты бір деңгей болуы тиіс;

- корытынды шығара білуі керек.

Өлшеу әрекеттерін менгерту балалардың бірлік туралы ұғымдарын нақтылауға әсерін тигізеді.

Мектеп жасына дейінгі балаларды өлшеу әрекетімен таныстырудың ең алдымен балаларға үйретілетін әрекеттің мән-мағынасы жақсы түсіндіріледі. Тәрбиеші оларды орындаудың тәсілдері мен ережелерін айтады. Содан кейін бала өзбетімен түрлі нақты объектілерді өлшей отыра практикалық іс-әрекеттерді менгереді. Осының нәтижесінде балада математикалық түсінік қалыптаста бастайды.

Өлшеу кезінде қажетті қарындаш, қайши, ұсак заттар (дөңгелектер, шаршылар, ұшбұрыштар, таяқшалар) пайдаланылады.

Балаларға ұсынылатын өлшеу жаттығулары ең алдымен практикалық бағытта жүргізуі тиіс: ұзындығы мен ені бойынша бірдей объектілерді тандау; лентаны өлшеу; лентаны екіге бөлу, қажетті су мөлшерін құйып алу т.б. Балалардың өлшеу мөлшері бойынша алған білімдері арифметикалық есептерді шығаруда колданылады.

Өлшеу дағыларына үйрету мектеп жасына дейінгі балаларда математикалық түсініктерді дамытуға, олардың дуниеге ғылыми көзқарасын қалыптастыруға көмектеседі. Оның себебі өлшеу – бұл адамның практикалық өмірінде қолданылатын көне заманнан келе жатқан операциялардың бірі болып табылады.

Сонымен мектеп жасына дейінгі балалардың арифметикалық және өлшеу іс-әрекеттерін менгерту – олардың ойлау операцияларын жетілдіруге, санауға, есептеуге ғана үйретіп коймай, сондай-ақ себеп-салдарды таба білуге де көмектеседі.

ӘДЕБІЕТ

1 Мектеп жасына дейінгі балалардың мемлекеттік міндетті білім беру стандартының жобасы. – Астана, 2006.

2 Левшина А.М. Мектеп жасына дейінгі балаларда қарапайым математикалық түсініктерді қалыптастыру. Алматы: Мектеп, 1987.

3 Менжанова Ә. Мектепке дейінгі педагогика. Алматы, 1992. 208 б.

Резюме

В статье говорится о формировании простейших математических понятий у детей дошкольного возраста.